

ĐỔI MỚI CÔNG TÁC GIÁO DỤC HƯỚNG NGHIỆP CHO HỌC SINH TRONG TRƯỜNG TRUNG HỌC PHỔ THÔNG

TS. NGUYỄN XUÂN THANH
Trưởng Đại học Sư phạm Hà Nội

1. Đặt vấn đề

Có thể khẳng định, nền kinh tế thị trường phát triển theo định hướng xã hội chủ nghĩa và sự hội nhập thế giới ở nước ta đã tạo ra sự thay đổi lớn trong cơ cấu ngành nghề cũng như việc làm. Bên cạnh những ngành nghề truyền thống thì trong đời sống xã hội đã xuất hiện rất nhiều ngành nghề mới đòi hỏi người lao động phải có những kiến thức và hiểu biết đúng đắn để lựa chọn một việc làm phù hợp.

Giáo dục hướng nghiệp trong nhà trường phổ thông là nền tảng quan trọng để phát triển nguồn nhân lực có chất lượng cao phục vụ sự nghiệp CNH, HĐH đất nước. Giáo dục hướng nghiệp được coi là bộ phận hữu cơ của mục tiêu giáo dục đào tạo, góp phần vào việc phân luồng học sinh (HS), chuẩn bị cho các em kiến thức và kĩ năng cơ bản để đi vào cuộc sống lao động hoặc tiếp tục học lên phù hợp với năng lực của bản thân, với điều kiện kinh tế gia đình và nhu cầu của xã hội.

Bước vào ngưỡng cửa cuộc đời, các em thường thấy lúng túng trong việc lựa chọn ngành nghề sao cho phù hợp. Phần lớn các em chọn nghề theo cảm tính dựa vào thị hiếu của bản thân, nhu cầu của gia đình và sự lôi cuốn của bạn bè,... mà chưa chú ý đến năng lực, sở trường của bản thân và nhu cầu của xã hội. Một trong những nguyên nhân của tình trạng này là do bản thân HS chưa được trang bị đầy đủ những kiến thức về nghề nghiệp, thiếu thông tin về những yêu cầu của ngành nghề, do vậy các em thường chưa đánh giá đúng năng lực của mình khi lựa chọn ngành nghề. Điều đó đã phản ánh rõ những hạn chế, bất cập của công tác giáo dục hướng nghiệp cho HS trong trường THPT hiện nay.

Việc đổi mới công tác giáo dục hướng nghiệp cho HS ở trường THPT là một vấn đề cần phải được quan tâm kịp thời trong giai đoạn hiện nay.

2. Đổi mới công tác giáo dục hướng nghiệp cho HS THPT

2.1. Khái niệm hướng nghiệp và giáo dục hướng nghiệp

* Hướng nghiệp:

Có nhiều quan niệm khác nhau về hướng nghiệp. Các nhà tâm lí học cho rằng, hướng nghiệp là hệ thống các biện pháp sư phạm, giúp cho thế hệ trẻ lựa chọn nghề có tính đến nhu cầu của xã hội và năng lực của bản thân.

Theo các nhà giáo dục học, hướng nghiệp như một hệ thống tác động giúp HS có cơ sở khoa học trong việc chọn nghề phù hợp với những yêu cầu của sự phân công lao động xã hội, có tính đến hứng thú và năng lực của từng cá nhân.

Theo quan niệm của các nhà khoa học lao động cho rằng, hướng nghiệp là hình thức giám định lao động có tính chuẩn đoán, đó là quá trình xác lập sự phù hợp của từng con người cụ thể trên cơ sở xác định sự tương thích giữa những đặc điểm tâm sinh lí của con người với những yêu cầu của một nghề nào đó đối với người lao động.

Từ những quan niệm trên, có thể hiểu: hướng nghiệp là quá trình hướng dẫn chọn nghề, quá trình chuẩn bị cho thế hệ trẻ đi vào lao động sản xuất. Hướng nghiệp là hệ thống các biện pháp tác động của gia đình, nhà trường và xã hội nhằm hướng dẫn và chuẩn bị cho thế hệ trẻ sẵn sàng đi vào lao động ở các ngành nghề theo nhu cầu xã hội và phù hợp với hứng thú, năng lực, sở trường của cá nhân.

* *Giáo dục hướng nghiệp*: là một hệ thống các biện pháp giáo dục của nhà trường, gia đình và xã hội, nhằm giúp thế hệ trẻ có nhận thức đúng đắn về nghề nghiệp, có định hướng đúng trong việc lựa chọn nghề, phù hợp với nguyện vọng, sở trường của bản thân và phù hợp với nhu cầu xã hội.

2.2. Ý nghĩa của giáo dục hướng nghiệp cho HS trong trường THPT

Việc đánh giá ý nghĩa của giáo dục hướng nghiệp cho HS THPT được xem xét trên các phương diện sau:

* Xét dưới góc độ giáo dục

Giáo dục hướng nghiệp là một bộ phận của công tác giáo dục trong nhà trường phổ thông. Xét trên phương diện này, giáo dục hướng nghiệp là hoạt động không chỉ nhằm thay đổi nhận thức, mà điều quan trọng là điều chỉnh động cơ lựa chọn ngành nghề, điều chỉnh hứng thú nghề nghiệp của HS theo xu thế phân công lao động xã hội. Thực tiễn cho thấy, việc lựa chọn nghề nghiệp một cách tự phát của HS thường không phù hợp với xu hướng phát triển sản xuất và ngành nghề lao động trong xã hội. Vì vậy, những tác động giáo dục trong quá trình hướng nghiệp có ý nghĩa đặc biệt quan trọng. Kết quả cuối cùng cần đạt được là mỗi HS phải có ý thức tích cực, tự giác chọn nghề, sẵn sàng tâm lí đi vào lao động nghề

ng nghiệp với trách nhiệm đặt lợi ích của sự phát triển sản xuất lên trên nguyện vọng của cá nhân.

Hướng nghiệp với ý nghĩa giáo dục sẽ là một công việc quan trọng góp phần vào việc cụ thể hóa mục tiêu giáo dục - đào tạo của nhà trường phổ thông. Trong giai đoạn hiện nay, trường phổ thông phải đào tạo thế hệ trẻ trở thành những người lao động trong một lĩnh vực nghề nghiệp cụ thể. Như vậy, quá trình hướng nghiệp trong nhà trường không chỉ dừng lại ở sự giáo dục ý thức lao động nghề nghiệp chung chung, mà phải hướng HS đi vào những nghề nghiệp cụ thể phù hợp với năng lực và sở trường của bản thân mỗi HS.

* Xét về mặt kinh tế

Công tác giáo dục hướng nghiệp luôn hướng vào việc sử dụng hợp lí tiềm năng lao động trẻ tuổi của đất nước, từ đó nâng cao năng suất lao động của xã hội. Đưa thanh niên vào đúng vị trí lao động nghề nghiệp, giảm thuyên chuyển nghề, đổi nghề, giúp cho họ phát huy được hết năng lực, sở trường lao động, phát triển cao hứng thú nghề nghiệp, làm nảy sinh sự sáng tạo trong lao động. Để đảm bảo ý nghĩa kinh tế của công tác hướng nghiệp, trong nhà trường phổ thông phải gắn mục tiêu giáo dục - đào tạo với mục tiêu phát triển kinh tế - xã hội của đất nước, bám sát với sự chuyển dịch cơ cấu ngành nghề, cơ cấu lao động. Sự phát triển kinh tế - xã hội mà Đảng và Nhà nước ta đặt ra phụ thuộc rất nhiều vào việc chuẩn bị cho thế hệ trẻ đi vào lao động sản xuất, đi vào sự phân công lao động trong phạm vi cả nước và của từng địa phương. Hướng nghiệp có nhiệm vụ quan trọng đối với công việc này, bởi vì thông qua đó, hướng nghiệp là một trong những yếu tố làm đồng bộ hóa đội ngũ lao động nghề nghiệp, phân bổ lực lượng lao động xã hội, chuyên môn hóa tiềm năng lao động cho thế hệ trẻ.

* Ý nghĩa chính trị

Giáo dục hướng nghiệp có tác dụng góp phần làm cụ thể hóa mục tiêu đào tạo của nhà trường THPT, nghĩa là công tác giáo dục hướng nghiệp có chức năng thực hiện đường lối giáo dục của Đảng và Nhà nước, hiện thực hóa đường lối giáo dục trong đời sống xã hội. Hướng nghiệp phải được coi là điều kiện đảm bảo chất lượng và hiệu quả giáo dục. Hướng nghiệp sẽ tạo nên những yếu tố mới trong con người lao động - yếu tố cơ bản của việc tăng năng suất lao động xã hội. Làm tốt công tác hướng nghiệp, chúng ta sẽ có những lớp người đủ năng lực và phẩm chất để tham gia xây dựng và bảo vệ tổ quốc xã hội chủ nghĩa. Như vậy, công tác hướng nghiệp có ý nghĩa đối với sự triển khai chiến lược con người - một bộ phận của chiến lược kinh tế, khoa học và công nghệ.

* Xét theo yêu cầu của sự phát triển xã hội

Xét trên bình diện xã hội, hướng nghiệp có tác dụng điều chỉnh sự phân công lao động xã hội, tạo ra sự cân bằng trong việc phân bổ lực lượng dân cư. Hướng nghiệp kết hợp chặt chẽ với lao động sản xuất và dạy nghề có tác dụng làm ổn định đời sống xã hội, góp phần tạo điều kiện để xã hội sử dụng có hiệu quả lực lượng HS phổ thông ra trường trong lĩnh vực kinh tế, kể cả kinh tế quốc doanh lẫn kinh tế ngoài quốc doanh và kinh tế gia đình.

3. Các biện pháp đổi mới công tác giáo dục hướng nghiệp cho HS

3.1. Tổ chức các hoạt động giáo dục, tuyên truyền nâng cao nhận thức cho HS

Nâng cao nhận thức cho HS và các lực lượng giáo dục về vị trí, vai trò và sự cần thiết của giáo dục hướng nghiệp đối với việc phát triển nguồn nhân lực có chất lượng cao, đáp ứng yêu cầu phát triển kinh tế - xã hội của đất nước.

Đối với cán bộ quản lí và giáo viên, cần nhận thức được giáo dục hướng nghiệp là một hoạt động có ý nghĩa quan trọng, góp phần cụ thể hóa mục tiêu đào tạo của nhà trường, mỗi thành viên trong trường cần xem đây là một trong những nhiệm vụ trọng tâm, và phải có nghĩa vụ, trách nhiệm thực hiện.

Đối với HS, đây là lực lượng trực tiếp chịu tác động của giáo dục hướng nghiệp nên nhận thức của HS có ý nghĩa quyết định đến thành công của hoạt động giáo dục hướng nghiệp. Do vậy, việc tuyên truyền cho HS phải được tiến hành thường xuyên và bằng nhiều con đường như thông qua dạy học các môn học, thông qua các hoạt động ngoại khóa, qua các câu lạc bộ,... nhằm giúp các em chủ động tìm hiểu những vấn đề liên quan đến nghề nghiệp, từ đó có ý thức, có cơ sở khoa học trong việc lựa chọn nghề nghiệp.

Ngoài ra, nhà trường cần tuyên truyền để cha mẹ HS nhận thức được mục đích, ý nghĩa của công tác giáo dục hướng nghiệp trong nhà trường trung học phổ thông, giúp cha mẹ HS biết thêm những thông tin về nghề nghiệp, nhu cầu nghề nghiệp trong xã hội và xu hướng phát triển nghề nghiệp trong sự phát triển kinh tế xã hội của đất nước, để họ có sự phối hợp với nhà trường trong việc định hướng nghề nghiệp, chọn nghề cho các em.

3.2. Đẩy mạnh công tác tư vấn nghề cho HS

Tư vấn nghề nghiệp là một hệ thống các biện pháp về mặt tâm lí - giáo dục nhằm phát hiện và đánh giá đúng nhân cách của HS, giúp các em lựa chọn nghề trên cơ sở khoa học. Tư vấn nghề nghiệp có ý nghĩa quan trọng giúp HS định hướng nghề nghiệp đúng đắn, bao gồm các hoạt động chính sau:

- Cung cấp cho HS những vấn đề liên quan đến nghề nghiệp; thế giới nghề nghiệp; hệ thống trường

chuyên nghiệp; sự phù hợp nghề và cách thức tự xác lập sự phù hợp nghề theo các tiêu chí: hứng thú với nghề, có năng lực làm việc với nghề và đặc điểm tâm sinh lí phù hợp với tính chất, đặc điểm của lao động nghề nghiệp.

- Tìm hiểu nguyện vọng, khuynh hướng, hứng thú nghề nghiệp của HS. Trên cơ sở điều tra, khảo sát các số liệu đã thu thập và xử lí để giúp giáo viên làm công tác tư vấn có một cách nhìn bao quát bước đầu về nhân cách, năng lực và thiên hướng của HS.

- Tìm hiểu toàn diện nhân cách của HS. Trên cơ sở tìm hiểu năng lực nghề nghiệp của HS và xuất phát từ danh mục các ngành nghề trong xã hội với các yêu cầu về tâm sinh lí do nghề đặt ra đối với người lao động giúp giáo viên định hướng khi tư vấn hướng nghiệp cho HS.

- So sánh, đối chiếu kết quả khảo sát và nguyện vọng của HS với yêu cầu của nghề. Từ đó cho HS lời khuyên về sự lựa chọn ngành nghề phù hợp với các yếu tố như sở trường, nhu cầu, sở thích và điều kiện kinh tế gia đình với ngành nghề mà nhu cầu xã hội đang cần trong hiện tại cũng như tương lai.

3.3. Tổ chức các hoạt động ngoại khóa về giáo dục hướng nghiệp

Hoạt động ngoại khóa với sự đa dạng về hình thức, phong phú về nội dung nên có thể xem đây là một hình thức giáo dục hướng nghiệp hữu hiệu cho HS. Có nhiều hình thức hoạt động ngoại khóa về giáo dục hướng nghiệp ở trong và ngoài nhà trường như: tổ chức thi tìm hiểu về các ngành nghề của địa phương và đất nước; tổ chức cho HS xem phim, đọc sách báo, giới thiệu sách để tìm hiểu đặc điểm và yêu cầu các nghề mà xã hội đang cần; phối hợp với Đoàn Thanh niên Cộng sản Hồ Chí Minh tổ chức các buổi tọa đàm diễn đàn về lựa chọn nghề nghiệp,... Thông qua các hoạt động ngoại khóa giúp HS có điều kiện xác định nghề nghiệp trên cơ sở đánh giá đúng năng lực của bản thân và nắm được định hướng phát triển kinh tế - xã hội cũng như nhu cầu về nguồn nhân lực của đất nước, từ đó có sự lựa chọn cho bản thân một nghề phù hợp để lập thân và lập nghiệp.

3.4. Bồi dưỡng năng lực cho cán bộ, giáo viên về công tác giáo dục hướng nghiệp

Đội ngũ cán bộ quản lí và giáo viên trong nhà trường có vai trò quan trọng trong hoạt động giáo dục hướng nghiệp cho HS. Vì vậy, việc xây dựng, bồi dưỡng đội ngũ cán bộ quản lí và giáo viên về kiến thức, kĩ năng, nghiệp vụ làm công tác giáo dục hướng nghiệp đáp ứng yêu cầu nâng cao chất lượng giáo dục hướng nghiệp trong trường trung học phổ thông là hết sức cần thiết. Hoạt động bồi dưỡng được tiến hành thông qua các nội dung như: bồi dưỡng về lí luận chính trị, chủ trương, đường lối của Đảng, chính sách pháp luật của Nhà nước, chiến lược phát triển

kinh tế - xã hội của đất nước. Bồi dưỡng kĩ năng tuyên truyền, vận động, thuyết phục cho HS và gia đình HS trong việc tư vấn hướng nghiệp và chọn nghề của HS. Kĩ năng lồng ghép những kiến thức hướng nghiệp vào bộ môn trong quá trình giảng dạy để giúp HS có kiến thức và những kĩ năng cơ bản, tạo ra sự thích ứng trong việc tiếp cận với hoạt động nghề nghiệp của mình. Bồi dưỡng kĩ năng tổ chức các hoạt động tham quan, ngoại khóa xuống các nhà máy, các cơ sở sản xuất, các khu công nghiệp, các làng nghề truyền thống của địa phương,... giúp HS trực tiếp tìm hiểu các hoạt động lao động sản xuất, từ đó hình thành hứng thú nghề nghiệp cho HS.

4. Kết luận

Trong điều kiện của nền kinh tế thị trường và quá trình mở cửa, giao lưu, hội nhập với các nước như hiện nay thì việc giáo dục hướng nghiệp cho HS có một ý nghĩa quan trọng. Do vậy, giáo dục hướng nghiệp là một bộ phận quan trọng trong hoạt động giáo dục của trường THPT, góp phần cụ thể hóa mục tiêu giáo dục - đào tạo của nhà trường và là bước khởi đầu quan trọng của quá trình nâng cao chất lượng nguồn nhân lực cho xã hội. Để HS có được một nghề nghiệp và một tương lai vững chắc cần phụ thuộc vào sự quyết định đúng đắn trong việc lựa chọn ngành nghề phù hợp với năng lực, sở trường của bản thân và nhu cầu ngành, nghề trong sự phát triển kinh tế - xã hội của đất nước.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Nguyễn Trọng Bảo, *Nhà trường phổ thông với giáo dục lao động tổng hợp hướng nghiệp và dạy nghề*, NXB Giáo dục, Hà Nội, 1987.
2. Đảng Cộng sản Việt Nam, *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ X*, NXB Chính trị Quốc gia, Hà Nội, 2006.
3. Phạm Minh Hạc (chủ biên), *Về phát triển toàn diện con người thời kì công nghiệp hoá, hiện đại hoá*, NXB Chính trị Quốc gia, Hà Nội, 2001.
4. Nguyễn Văn Hộ, *Hoạt động hướng nghiệp và giảng dạy kĩ thuật trong trường trung học phổ thông*, NXB Giáo dục, 2006.

SUMMARY

The article refers to the issue of innovation in vocational education for high school students. In the article, the author presents: 1 / concept of career and vocational education; 2 / Meaning of vocational education for high school students; 3 / Some measures to reform vocational education for high school students, such as organizing educational activities, increasing awareness to students, stepping up career counseling for students, organizing extracurricular activities for vocational training, improving the capacity of vocational education for staffs and teachers.